

Scripties van studenten huisartsgeneeskunde

C.S.M. Wachters-Kaufmann

Samenvatting

Dit artikel beschrijft een onderzoek naar omvang en aard van de wetenschappelijke stages bij de vakgroep Huisartsgeneeskunde in Groningen. De scripties uit de periode 1989-1995 werden gespecificeerd naar onderwerp en nagegaan werd of de scriptie een bijdrage had geleverd aan gepubliceerde literatuur. Ook werden de bestellingen geïnventariseerd van scripties aangekondigd in de rubriek grijze literatuur van Huisarts & Wetenschap. De resultaten gaven toegenomen aantallen te zien van: 1) scripties, die aansloten bij de onderzoekslijnen van de vakgroep, 2) allerlei, veelal onzichtbare, bijdragen aan gepubliceerde literatuur en 3) bestellingen van scripties vooral over CVA, diabetes mellitus en Cara. Er worden vier leerpunten aangereikt.

- 1. Wetenschappelijke stages met aansluiting op onderzoekslijnen en promotieonderzoek leveren meer bijdragen op aan publicaties dan zelfaangedragen of Erasmus-onderzoek.*
- 2. Begeleiders doen er goed aan studenten in publicaties expliciet te noemen.*
- 3. Het stageverslag dient vanaf het begin in het teken van een mogelijke publicatie te staan.*
- 4. Een wetenschappelijk tijdschrift kan voor de uitwisseling van grijze literatuur een adequaat medium zijn.*

Inleiding

Uit de literatuur blijkt dat de wetenschappelijke vorming in de opleiding tot basisarts momenteel onderwerp van een landelijke discussie is.¹ Volgens de laatste visitatiecommissie Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen zou de 'wetenschappelijkheid' van de opleiding verbeterd kunnen worden. De commissie

constateert dat de studie dermate wordt beheerst door de latere beroepsuitoefening dat de wetenschappelijke vorming in het gedrang dreigt te komen. De commissie bepleit invoering van een wetenschappelijke stage van minstens tien weken in de eerste fase.^{2,3} Het Raamplan 1994 Artsopleiding geeft een eerste indicatie van wat men van een basisarts zou mogen verwachten op het gebied van wetenschappelijke vorming.⁴

In het probleemgeoriënteerde Curriculum 2000 van de Faculteit der Medische Wetenschappen in Groningen krijgt de wetenschappelijke vorming onder meer gestalte in de vijftien weken durende wetenschappelijke keuzestage tijdens het vierde jaar. Het betreft een individueel wetenschappelijk onderzoek onder leiding van een begeleider verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) of het Academisch Ziekenhuis Groningen. Aan de verslaglegging van het door de student verrichte onderzoek worden eisen gesteld met betrekking tot de opbouw en de aard van de verslaglegging. Elk verslag (scriptie) wordt mede onderworpen aan het oordeel van een externe referent.⁵

Om een bijdrage te leveren aan inzicht in de kwaliteit van de wetenschappelijke vorming van de student luidt de vraagstelling van dit artikel wat de omvang en de aard is van de wetenschappelijke stages van de studenten bij de vakgroep Huisartsgeneeskunde in de afgelopen zeven jaar, welke scripties in wetenschappelijke literatuur zijn gepubliceerd en hoe de belangstelling is voor de scripties die behoren tot de grijze literatuur. Grijze literatuur bestaat uit "publicaties die niet via de klassieke kanalen van de erkende uitgeverij en boekhandel worden verspreid en daardoor vaak moeilijk zijn te achterhalen".⁶

Methode

Werving studenten

Studenten melden zich aan bij de vakgroep Huisartsgeneeskunde voor de wetenschappelijke stage. Verreweg de meesten kiezen een onderwerp uit de onderzoeksportefeuille van de vakgroep. De onderwerpen hiervoor worden aangeleverd door de onderzoekers van de vakgroep.

Onderwerpen

De meeste onderwerpen (84 van de 116) van de wetenschappelijke stages sluiten aan bij de onderzoekslijnen 'chronische ziekten' en 'rationele farmacotherapie' van de vakgroep Huisartsgeneeskunde.

De onderzoekslijn 'chronische ziekten' omvat CVA, CARA en overige chronische ziekten. De onderzoekslijn 'rationele farmacotherapie' maakt gebruik van het Registratie Netwerk Groningen, dat een episodegeoriënteerde morbiditeitsregistratie produceert met indicatiegebonden cijfers over medicatie en verwijzing. Ongeveer 26.000 patiënten van zes huisarts(groeps)praktijken vormen hiervoor de basis. De overige onderwerpen sluiten aan bij 'overig promotieonderzoek' en 'overig onderzoek' dat tot het gebied van de huisartsgeneeskunde behoort. Deze categorieën omvatten promotieonderzoek van huisartsen en gedragswetenschappers, of onderzoeksprojecten van de vakgroep in samenwerking met klinische vakgroepen, verpleeghuizen of GGD's. Ook dit onderzoek biedt studenten mogelijkheden voor een wetenschappelijke stage.

Drie studenten stellen zelf een onderzoek voor dat al dan niet aansluit bij de onderzoekslijnen van de vakgroep en vier dragen een onderwerp aan in het kader van het Erasmusproject, dat uitwisseling van buitenlandse studenten beoogt.

Beoordeling

Vóór aanvang van de wetenschappelijke stage moet de Taakgroep Keuze-Onderwijs van de Faculteit met het onderzoeksvoorstel instemmen. Na voltooiing beoordelen de begeleider en een externe reviewer de scriptie. Bovendien houdt de student een voordracht over het onderzoek op een van de maandelijkse refereerbijeenkomsten van de vakgroep. Beoordeling van het referaat blijft buiten beschouwing in dit artikel, omdat er geen systematische evaluatie plaatsvindt. Daarnaast beoordeelt de begeleider het functioneren van de student tijdens de stage.

Analyse

Geïnterviewd is hoeveel scripties, gespecificeerd naar onderwerp, in de periode 1989-1995 verschenen zijn. Ook is nagegaan of de scriptie een bijdrage heeft geleverd aan een dissertatie, artikel, boek (gepubliceerde literatuur) of voordracht. In alle gevallen is daarbij onderscheid gemaakt tussen een bijdrage als auteur of anoniem. Auteur betekent dat de student als eerste of medeauteur in een dissertatie, artikel of boek vermeld staat. Bij een voordracht betekent het dat de student zelf de voordracht gehouden heeft. Anoniem betekent dat de bijdrage van de student onzichtbaar is voor de lezer of toehoorder. Dubbeltellingen komen voor wanneer één scriptie meerdere bijdragen oplevert. Als de begeleider op artikelen promoveert, kan de bijdrage van de scriptie bij de dissertatie en bij een artikel vermeld staan. Ook kan een scriptie zowel een bijdrage aan een voordracht opleveren als een bijdrage aan een dissertatie of een artikel. Tevens is onderzocht hoeveel van de scripties, gespecificeerd naar onderwerp, die in 1993 en 1994 verschenen zijn in de rubriek 'grijze literatuur' in Huisarts & Wetenschap, besteld zijn en door wie. Dubbeltellingen komen voor als een scriptie meerdere keren besteld is.

Resultaten

Aan de facultaire voorwaarden van goedkeuring van het onderzoeksvoorstel en positieve beoordeling door begeleider en referent werd steeds voldaan. In zeven jaar meldden 119 studenten zich aan voor een wetenschappelijke stage. Het grootste deel van de studenten (92%) functioneerde goed tot uitstekend in de wetenschappelijke stage. Drie studenten verdwenen uit zichzelf op grond van onvoldoende wetenschappelijke prestatie zonder scriptie. Drie studenten leverden eigenlijk een onvoldoende prestatie maar werden met een magere zes beoordeeld. De wetenschappelijke stage over laten doen betekende nog langer met de student opgescheept zitten. De student naar een andere vakgroep sturen wilde de begeleider zijn collega niet aandoen. Tenslotte waren er nog drie studenten met een voldoende wetenschappelijke prestatie maar met een opvallend gebrek aan sociale vaardigheden. Zij werden als arrogant, zwijgzaam of bot afgeschilderd. De begeleider liet deze studenten géén interviews afnemen bij patiënten of (huis)artsen.

Uit tabel 1 blijkt dat het aantal scripties per jaar een opgaande lijn vertoont, van 8 in 1989 naar 25 in 1994 en 22 scripties in 1995. Het CVA-onderzoek is met 38 scripties in de zeven jaar de onbetwiste koploper. Bij de overige

onderzoeksonderwerpen in die periode varieert het aantal van 13 tot 19 scripties. Binnen 'overige chronische ziekten', met in totaal 13 scripties, handelen 6 over diabetes mellitus.

Uit tabel 2 blijkt dat van de 116 scripties 32 geen bijdrage aan een publicatie geleverd hebben. Anonieme bijdragen aan dissertaties komen het meest voor (37 keer), met name op het gebied van CVA (17 keer) en CARA (11 keer). Anonieme bijdragen aan artikelen, voordrachten en boeken komen respectievelijk 14, 12 en 6 keer voor. Bij 18 artikelen schrijft de student (mee). Drie studenten zijn genoemd als mede-auteur bij een dissertatie en 2 studenten bij een boek. De scriptie diende 11 keer (7 keer CVA en 4 keer rationele farmacotherapie) als materiaal voor een vervolgscripctie. Vijf studenten (3 overige chronische ziekten en 2 rationele farmacotherapie) hielden een voordracht voor artsen die aan het onderzoek hadden meegewerkt. Eén scriptie genereerde nieuw onderzoek en één scriptie leverde een bijdrage aan de eindrapportage van gesubsidieerd onderzoek. Tijdens dit evaluatieonderzoek waren nog verschillende scripties in bewerking voor een bijdrage aan een artikel (17 keer) en aan een dissertatie (15 keer).

Uit tabel 3 blijkt dat bijna drie kwart (72%) van de scripties een of meerdere bijdrage(n) aan een publicatie levert. Uit CARA-scripties

Tabel 1. Scripties naar jaar en naar onderwerp

	cva	cara	overige chronische ziekten	rationele farmaco- therapie	overig promotie- onderzoek	overig onderzoek	totaal
1989	3	2	-	3	-	-	8
1990	2	3	2	-	2	1	10
1991	5	1	1	-	4	3	14
1992	9	-	-	3	2	3	17
1993	5	4	1	4	4	2	20
1994	10	2	7	3	1	2	25
1995	4	2	2	6	5	3	22
totaal	38	14	13	19	18	14	116

Tabel 2. Aantal scripties naar onderwerp dat een bijdrage levert aan een publicatie onderscheiden in auteur en anoniem

	cva	cara	overige chronische ziekten	rationele farmaco- therapie	overig promotie- onderzoek	overig onderzoek	totaal
geen bijdrage	9	2	5	4	3	9	32
<i>dissertatie</i>							
anoniem	17	11	-	5	4	-	37
auteur	-	-	-	-	3	-	3
<i>artikel</i>							
anoniem	7	3	-	2	2	-	14
auteur	5	-	3	3	5	2	18
<i>voordracht</i>							
anoniem	1	2	4	4	-	1	12
auteur	-	-	-	-	-	-	-
<i>boek</i>							
anoniem	6	-	-	-	-	-	6
auteur	-	-	-	-	2	-	2

Tabel 3. Aantal scripties naar onderwerp met bijdragen

	cva	cara	overige chronische ziekten	rationele farmaco- therapie	overig promotie- onderzoek	overig onderzoek	totaal
totaal aantal scripties	38	14	13	19	18	14	116
totaal dat bijdrage levert	29	12	8	15	15	5	84
	76%	86%	62%	79%	83%	36%	72%

(86%) en uit overige promotieonderzoekscripties (83%) vloeien de meeste bijdragen voort. Daarna leveren achtereenvolgens rationele farmacotherapie (79%), CVA (76%) en overige chronische ziekten (62%) bijdragen.

In 1993 en 1994 samen zijn 76 scripties besteld, hoofdzakelijk over het CVA (19) en overige chronische ziekten (21). Van deze 21 hadden 20 scripties diabetes mellitus als onderwerp. Op enige afstand volgen scripties over CARA (12) en rationele farmacotherapie (11), en scripties over overig promotieonderzoek (7) en overig onderzoek (6) sluiten de bestellijst af.

De farmaceutische industrie loopt met 17 be-

stellingen voorop, daarna volgen onderzoekcentra (15), huisartsen (14), vakgroepen huisartsgeneeskunde en Nederlands Huisarts Genootschap (11), instanties rond geneesmiddelen (stichtingen en apothekers) (11) en een restcategorie (8).

Beschouwing

De onderwerpen van de wetenschappelijke stages sluiten grotendeels aan bij de onderzoekslijnen van de vakgroep, omdat bijna alle studenten een keuze maken uit de door de onderzoekers aangeboden onderwerpen. Elke student die bij de vakgroep Huisartsgenees-

kunde de wetenschappelijke stage wil volgen vindt wel een project dat aanspreekt. De onderzoekslijnen 'chronische ziekten' en 'rationele farmacotherapie' zijn met 84 van de 116 scripties in de meerderheid. Van de overige 32 scripties behoren 18 tot overig promotieonderzoek, meestal van perifere huisartsen. De 14 resterende scripties zijn hoofdzakelijk Erasmus-scripties en scripties ontstaan uit samenwerkingprojecten.

Aan de facultaire verplichtingen van de wetenschappelijke stage werd altijd voldaan. De begeleiders waren in de meeste gevallen enthousiast over hun studenten; vrijwel iedereen functioneerde (zeer) naar behoren. De studenten ervoeren de vakgroep als informeel en laagdrempelig, eigen aan het karakter van de huisartsgeneeskunde.⁷ De onderzoeker is ervan verzekerd dat de student een aspect van het onderzoek uitspit, terwijl de student kan rekenen op een betrokken en deskundige begeleider. In het kader van de huisartsopleiding doet de vakgroep er goed aan te investeren in studenten die enthousiast zijn over het huisartsvak en goed huisartsgeneeskundig onderzoek hebben verricht.

Het onderzoek van de vakgroep heeft zich in de periode 1989-1995 sterk ontwikkeld en in relatie daarmee het aantal scripties. Bijna drie kwart van de scripties valt onder de twee onderzoekslijnen. Het CVA-onderzoek is daarin sterk vertegenwoordigd, omdat deze aandoening reeds in de tachtiger jaren een onderzoekslijn vormde van de vakgroep. Het rendement daarvan wordt pas op termijn in publicaties zichtbaar. Behalve scripties die tot de twee onderzoekslijnen behoren, blijkt ook overig promotieonderzoek productief in het leveren van bijdragen in tegenstelling tot overig onderzoek, dat het laagst scoort in aantal bijdragen. Als twee partijen, de student en de promovendus, belang hebben bij publiceren inspireren zij elkaar tot productiviteit en levert dit meer publicaties op. Een eerste leerpunt is dat, afgemeten aan het aantal publicaties, een

wetenschappelijke stage verbonden aan promotie- of lijnonderzoek meer oplevert dan door de student bedacht of Erasmus-onderzoek.

Opvallend is dat de scripties voornamelijk voor dissertaties aangewend worden. Studenten onderzoeken een deelaspect van een promotieonderzoek en blijven daarin veelal onzichtbaar. Zij worden soms wellicht vergeten. Ook voor artikelen, voordrachten en boeken werken zij vaak in anonimiteit. In slechts 18 artikelen, 3 dissertaties en 1 boek zijn de studenten als (mede-)auteur te traceren. De dissertaties en het boek vallen onder overig promotieonderzoek. De 18 artikelen zijn verdeeld over CVA, overige chronische ziekten, rationele farmacotherapie, overig promotieonderzoek en overig onderzoek. Een tweede leerpunt is dat de begeleider expliciet de student bij publicaties noemt.

Verschillende scripties zijn in bewerking tot artikel of tot een bijdrage aan een dissertatie. Afgewacht moet worden of het tot publicatie komt. Een derde leerpunt is dat begeleiders er alert op zijn dat vanaf het begin van de wetenschappelijke stage het verslag in het teken van een mogelijke publicatie staat. Een zichtbare bijdrage aan gepubliceerde literatuur kan de wetenschappelijke vorming van de student ten goede komen.

De vakgroep Huisartsgeneeskunde van de RUG is de enige vakgroep die de mogelijkheid benut om scripties in de rubriek grijze literatuur van Huisarts & Wetenschap aan te kondigen. Zowel in 1993 als in 1994 reageerden steeds 38 belangstellende lezers. Globaal namen huisartsen en huisartsencentra, de farmaceutische industrie en geneesmiddeleninstellingen, en onderzoekcentra en de restcategorie ieder een derde van de bestellingen voor hun rekening. Een vierde leerpunt is dat een wetenschappelijk tijdschrift als Huisarts & Wetenschap behalve voor huisartsen ook voor een breder lezerspubliek voor de uitwisseling van grijze literatuur een adequaat medium kan zijn.

Literatuur

1. Koekkoek GJM, Bender W, Cohen-Schotanus J. Het wetenschappelijk gehalte van keuzeprojecten in Groningen. In: Pols J, Cate ThJ ten, Houtkoop E, Pollemans MC, Smal JA, redactie. Gezond Onderwijs-4 1994. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1995:110-4.
2. VSNU. Visitatiecommissie Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen. Utrecht: VSNU, 1992.
3. Scherpbier AJJA, Vleuten CPM van der, Metz JCM. Wetenschappelijk onderwijs en professionalisering. Bulletin Medisch Onderwijs 1994;13:30-6.
4. Metz JCM, Pels Rijcken-Van Erp Taalman Kip EH, Brand van den-Valkenburg BWM. Raamplan 1994 artsopleiding. Eindtermen van de artsopleiding. Nijmegen: Universitair Publikatiebureau KUN, 1994.
5. Koekkoek GJM, Bender W, Cohen-Schotanus J. Het wetenschappelijk gehalte van keuzeprojecten in Groningen. Groningen: Vaste Commissie voor Onderwijs, december 1994.
6. Swigchem PJ van, Slot EJ. BDI-terminologie: verklarend woordenboek van Nederlandse termen op het gebied van bibliotheek en documentatie. Den Haag: Nederlands Bibliotheek en Lector Centrum, 1990:126.
7. Wachters-Kaufmann CSM. Wetenschappelijke stage curriculum 2000. Huisartsen Collegae 1995;5:26.

DE AUTEUR

C.S.M. Wachters-Kaufmann, medisch socioloog, is als onderzoeker verbonden aan de vakgroep Huisartsgeneeskunde, Faculteit der Medische Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen.

Correspondentie-adres:

C.S.M. Wachters-Kaufmann, vakgroep Huisartsgeneeskunde, A. Deusinglaan 4, 9713 AW Groningen.